

วารสารธรรมเพื่อชีวิต

JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE

ISSN: 2822-048X

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Original Research Article

The Approach of Pancadhamma Teaching Implementation for Behavior Growth on Pancasila's Performance

แนวทางการส่งเสริมเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติ

ตามหลักเบญจศีล

Pharamaha Sanit Sanvaro Hanchiaw^{1*}, & Viroj Koomkrong²พระมหาสนธิ ส่วโร หาญเขียว^{1*}, & วิโรจน์ คุ่มครอง²

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author: *

1. Pharamaha Sanit Sanvaro Hanchiaw*

พระมหาสนธิ ส่วโร หาญเขียว
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Email: snit0886505119@gmail.com

2. Viroj Koomkrong

วิโรจน์ คุ่มครอง
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Email: koom-krong9@hotmail.com

คำสำคัญ:

เบญจธรรม, เบญจศีล, พระพุทธศาสนาเถรวาท, จริยธรรมทางพุทธศาสนา

Keywords:

Five Virtues, Five Precepts, Theravāda Buddhism, Buddhist Ethics

Article history:

Received: 08/08/2025

Revised: 10/09/2025

Accepted: 03/11/2025

Available online: 13/02/2026

How to Cite:

Hanchiaw, P. & Koomkrong, V. (2026). The Approach of Pancadhamma Teaching Implementation for Behavior Growth on Pancasila's Performance. *Journal Dhamma for Life*, 32(2), 50-61.

ABSTRACT

This research article aims to: 1) examine the concept of the Five Virtues (Benjadhamma) in Theravāda Buddhist scriptures; 2) study the Five Precepts (Benjasīla) as presented in Theravāda canonical texts; and 3) propose guidelines for promoting the Five Virtues in order to support ethical conduct in accordance with the Five Precepts. The study addresses the conceptual relationship between inner moral qualities and external behavioral regulations, a critical issue for strengthening Buddhist ethics in contemporary society. This research employs a qualitative methodology, specifically Documentary Research. Data were collected and analyzed from the Pāli Canon, commentaries (Aṭṭhakathā), sub-commentaries (Tīkā), the Visuddhimagga, and relevant contemporary academic works. Content analysis and systematic conceptual synthesis were applied to construct integrative conclusions.

The findings reveal that: 1) The Five Virtues represent foundational internal moral qualities, comprising loving-kindness and compassion (mettā–karuṇā), right livelihood (sammā–ājīva), restraint in sensual conduct (kāma–saṃvara), truthfulness (sacca), and mindfulness with clear comprehension (sati-sampajañña). These virtues function as the psychological and ethical foundations of Buddhist morality. 2) The Five Precepts constitute the fundamental moral code for lay Buddhists, consisting of abstention from killing, stealing, sexual misconduct, false speech, and intoxicants. These precepts serve as external behavioral regulations that foster social harmony and peaceful coexistence. 3) Through conceptual synthesis, the study

ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย
Thai Journal Citation Index Centre

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

develops an ethical framework termed the “MORAL Model” to illustrate the complementary relationship between inner virtues and outer precepts: M = Metta–Karunā supports the first precept; O = Occupation (Right Livelihood) supports the second; R = Restraint in Sexuality corresponds to the third; A = Accuracy in Speech aligns with the fourth; and L = Lucid Awareness reinforces the fifth. The MORAL Model represents a novel body of knowledge demonstrating how cultivated inner virtues empower individuals to observe the Five Precepts voluntarily and sustainably, with practical applications at individual, familial, community, and policy levels for sustainable social development.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักเบญจธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) ศึกษาหลักเบญจศีลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) วิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีล โดยมุ่งอธิบายความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลระหว่างคุณธรรมภายในกับกรอบศีลธรรมภายนอก อันเป็นประเด็นสำคัญต่อการพัฒนาจริยธรรมเชิงพุทธในบริบทสังคมร่วมสมัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประเภทการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา คัมภีร์วิสุทธิมรรค ตลอดจนเอกสารวิชาการร่วมสมัย โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการสังเคราะห์เชิงแนวคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างข้อสรุปเชิงบูรณาการ

ผลการวิจัยพบว่า 1) เบญจธรรมเป็นหลักธรรมฝ่ายจิตใจที่มุ่งเสริมสร้างคุณธรรมพื้นฐานภายในประกอบด้วย เมตตา–กรุณา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจะ และสติสัมปชัญญะ ซึ่งปรากฏในคัมภีร์สำคัญของพระพุทธศาสนาเถรวาทในฐานะรากฐานของจริยธรรม 2) เบญจศีลเป็นหลักศีลธรรมพื้นฐานของคฤหัสถ์ ประกอบด้วย การเว้นจากการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤติผิดในกาม การพูดเท็จ และการดื่มสุราเมรัย อันเป็นกลไกกำกับพฤติกรรมภายนอกเพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม และ 3) การสังเคราะห์เชิงแนวคิดนำไปสู่การพัฒนาแบบจำลองเชิงจริยธรรม “MORAL Model” เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างธรรมะภายในกับศีลภายนอก ได้แก่ M = Metta–Karunā สนับสนุนศีลข้อ 1, O = Occupation Right Livelihood สนับสนุนศีลข้อ 2, R = Restraint in Sexuality สอดคล้องกับศีลข้อ 3, A = Accuracy in Speech ตรงกับศีลข้อ 4 และ L = Lucid Awareness เสริมศีลข้อ 5 แบบจำลองดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเบญจธรรมทำหน้าที่เป็นพลังขับเคลื่อนภายในที่เอื้อต่อการรักษาเบญจศีลอย่างสมัครใจและยั่งยืน และสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

บทนำ

พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นระบบความคิดและการปฏิบัติที่มุ่งพัฒนามนุษย์อย่างบูรณาการทั้งด้านกาย วาจา และใจ โดยมี “ศีล” เป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักจริยธรรมและเป็นกลไกสำคัญในการกำกับพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข หลักเบญจศีลในฐานะศีลพื้นฐานสำหรับคฤหัสถ์ จึงมิได้เป็นเพียงข้อห้ามเชิงศีลธรรม หากแต่เป็นโครงสร้างทางจริยศาสตร์ที่วางฐานให้เกิดความเป็นปกติแห่งกายและวาจา อันเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาสมาธิและปัญญาเพื่อนำไปสู่ความเจริญงอกงามทางจิตวิญญาณ (พระไตรปิฎก; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556) ในความหมายเชิงพุทธปรัชญา ศีลจึงหมายถึงภาวะความเป็นปกติที่ปราศจากโทษ เป็นการดำรงตนโดยไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น และเป็นฐานรองรับกระบวนการพัฒนาจิตในระดับที่สูงขึ้น ควบคู่กับหลักเบญจศีล พระพุทธศาสนายังเสนอหลัก “เบญจธรรม” ในฐานะคุณธรรมเชิงบวกที่เกื้อหนุนและเสริมสร้างความมั่นคงของศีล ได้แก่ (1) เมตตาและกรุณา (2) สัมมาอาชีวะ (3) กามสังวร (4) สัจจะ และ (5) สติสัมปชัญญะ หลักธรรมทั้งห้านี้ทำหน้าที่เป็นกลไกภายในที่หล่อเลี้ยงการรักษาศีลให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน กล่าวคือ มิใช่เพียงการละเว้นพฤติกรรมที่เป็นโทษ หากแต่เป็นการพัฒนาคุณลักษณะเชิงบวกที่ทำให้การงดเว้นนั้นมีรากฐานทางจิตใจที่มั่นคง (พระพุทธโฆสเถระ, 2554) ในเชิงโครงสร้าง เบญจธรรมจึงอาจพิจารณาได้ว่าเป็นมิติภายใน (inner moral cultivation) ที่สอดคล้องประสานกับมิติภายนอกของศีล (behavioral regulation)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในบริบทสังคมไทย พบว่างานวิจัยจำนวนมากมุ่งศึกษาบทบาทของเบญจศีลและเบญจธรรมในเชิงประยุกต์ เช่น การส่งเสริมศีลธรรมในสถานศึกษา (พระเอก นรินทร์ อาภา โกโร, 2561) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน (พระมหาทรัพย์ ญาณเตโช และคณะ, 2568) และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (พระสุรเชษฐ์ อิทธิเตโช และคณะ, 2567) แม้งานวิจัยดังกล่าวจะสะท้อนคุณูปการของหลักธรรมต่อการพัฒนาสังคมร่วมสมัยอย่างชัดเจน แต่ยังปรากฏ “ช่องว่างทางการวิจัย” (research gaps) ที่สำคัญอย่างน้อยสามประการ ได้แก่ ประการแรก ยังขาดการวิเคราะห์เชิงคัมภีร์โดยตรง (textual analysis) ที่ศึกษาหลักเบญจศีลและเบญจธรรมจากแหล่งอ้างอิงปฐมภูมิอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการสังเคราะห์เนื้อหาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาในฐานะฐานความรู้ดั้งเดิม ประการที่สอง ยังไม่มีการอธิบายความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (structural relationship) ระหว่างเบญจศีลและเบญจธรรมอย่างเป็นองค์รวมว่า ทั้งสองหลักธรรมทำงานสัมพันธ์กันในลักษณะเหตุ-ปัจจัย หรือในฐานะระบบจริยธรรมที่บูรณาการกันอย่างไร ประการที่สาม ยังขาดกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่สามารถเชื่อมโยงการวิเคราะห์เชิงคัมภีร์กับบริบทสังคมร่วมสมัย เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมเบญจธรรมให้เกื้อหนุนการประพฤติปฏิบัติตามเบญจศีลอย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับพลวัตทางสังคมปัจจุบัน

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์หลักเบญจธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท (2) วิเคราะห์หลักเบญจศีลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และ (3) เสนอแนวทางการส่งเสริมเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีลในบริบทสังคมร่วมสมัย

ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เชิงทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศีลและธรรมในฐานะระบบจริยศาสตร์เชิงบูรณาการ และเพื่อเสริมสร้างฐานทางวิชาการที่เข้มแข็งสำหรับการประยุกต์ใช้หลักธรรมในสังคมไทยต่อไป

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย

ทฤษฎีศีล (Sīla) ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

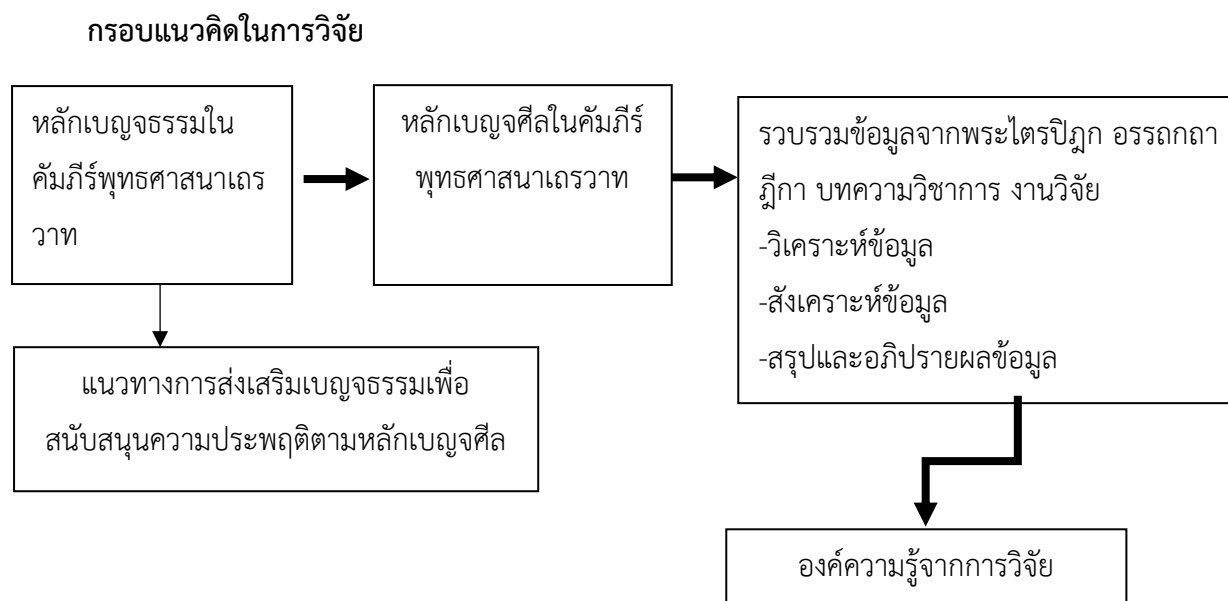
แนวคิดเรื่องศีล (Sīla) ในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีรากฐานจากคัมภีร์ พระไตรปิฎก ซึ่งเสนอหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ในฐานะกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวมและเป็นลำดับขั้น โครงสร้างไตรสิกขาตั้งกล่าวมิใช่เพียงการจัดหมวดหมู่คำสอนเชิงทฤษฎี หากเป็น “ระบบปฏิบัติการทางจิตวิญญาณ” (spiritual praxis system) ที่มุ่งแปรเปลี่ยนพฤติกรรมภายนอกและโครงสร้างภายในของจิตอย่างสัมพันธ์กัน ศีลในฐานะองค์แรกของไตรสิกขา จึงทำหน้าที่เป็นฐานราก (foundation) ของกระบวนการพัฒนาทั้งหมด โดยกำกับพฤติกรรมทางกายและวาจาให้อยู่ในขอบเขตแห่งความสุจริต อันเป็นเงื่อนไขจำเป็นต่อการเกิดสมาธิที่มั่นคงและปัญญาที่ถูกต้อง ในเชิงอรรถถา คัมภีร์ วิสุทธีมรรค อธิบายลักษณะของศีลอย่างลุ่มลึกกว่าเป็นทั้ง “เจตนา” (cetanā) และ “ความสำรวม” (saṃvara) การนิยามศีลว่าเป็นเจตนาสะท้อนหลักกรรมในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ คุณค่าทางศีลธรรมมิได้วัดที่รูปแบบของการกระทำเพียงภายนอก หากแต่อยู่ที่แรงจูงใจและสภาวะจิตที่เป็นตัวกำหนดคุณภาพของกรรมนั้น ส่วนมิติของความสำรวมเน้นการควบคุมอินทรีย์และการระมัดระวังตน อันเป็นกลไกภายในที่ทำให้ศีลมีลักษณะต่อเนื่องและมั่นคง มิใช่เพียงการงดเว้นเป็นครั้งคราว เมื่อพิจารณาในเชิงทฤษฎี ศีลจึงมีสถานะเป็นทั้ง “บรรทัดฐานเชิงพฤติกรรม” (normative dimension) และ “กระบวนการขัดเกลาจิต” (transformative dimension) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ศีลมิใช่เพียงข้อห้ามทางศาสนาบัญญัติ หากเป็นเครื่องมือพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในการกำกับตนเอง (self-regulation) และสร้างวินัยภายใน (inner discipline) ซึ่งเป็นพื้นฐานของเสรีภาพทางจิตในระยะยาว สำหรับคฤหัสถ์ เบญจศีลทำหน้าที่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรม และในเชิงสังคมวิทยา เบญจศีลยังสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็น “สัญญาทางศีลธรรม” (moral contract) ที่ช่วยสร้างความไว้วางใจ ความปลอดภัย และเสถียรภาพในชุมชน การงดเว้นจากการเบียดเบียนชีวิต การลักทรัพย์ การประพฤติดิฉินกาม การพูดเท็จ และการเสพสิ่งมีนเมา มิได้มีผลเฉพาะปัจเจก หากส่งผลต่อโครงสร้างความสัมพันธ์ในสังคมโดยรวม จึงอาจกล่าวได้ว่าศีลมีทั้งมิติส่วนบุคคล (intrapersonal) และมิติสาธารณะ (social-ethical dimension) อย่างแยกไม่ออก

แนวคิดเรื่องคุณธรรมภายใน

แนวคิดเรื่องคุณธรรมภายในในพระพุทธศาสนามีรากฐานจากคัมภีร์ พระไตรปิฎก และคัมภีร์อรรถกถา ซึ่งเสนอว่าความดีงามทางศีลธรรมมิใช่เพียงการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ หากเป็นกระบวนการพัฒนาจิตให้ตั้งมั่นอยู่ในกุศลธรรมอย่างต่อเนื่อง แนวคิดดังกล่าวตั้งอยู่บนหลักจิตเป็นใหญ่ (cittassa ekodibhāva) กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่แท้จริงต้องเริ่มจากการปรับโครงสร้างเจตนาและทัศนคติภายใน ในบริบทนี้ “คุณธรรมภายใน” อาจิวเคราะห์ได้ในฐานะพลังขับเคลื่อนเชิงจิตวิทยา (moral motivation) ที่ทำให้บุคคลประพฤติชอบโดยไม่ต้องพึ่งพาการควบคุมจากภายนอก การพัฒนาคุณธรรมจึงเป็นกระบวนการสร้าง “เสถียรภาพของเจตนา” (stability of wholesome intention) ซึ่งทำให้ความดีงามกลายเป็นลักษณะนิสัย (moral habituation) มากกว่าการฝืนใจปฏิบัติ ในบริบทสังคมไทย แนวคิดเรื่อง “เบญจธรรม” ได้รับการอธิบายในฐานะพลังภายในที่เกื้อหนุนเบญจศีล กล่าวคือ หากเบญจศีลเป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมภายนอก เบญจธรรมย่อมเป็นรากฐานทางจิตที่ทำให้การรักษาศีลเป็นไปโดยสมัครใจและยั่งยืน ความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลดังกล่าวสะท้อนหลักการพัฒนาศีลธรรมแบบสองมิติ คือ มิติการควบคุม (regulative aspect) และมิติการหล่อหลอมภายใน (formative aspect) ซึ่งร่วมกันสร้างสังคมที่มีเสถียรภาพทางคุณธรรม ในเชิงทฤษฎี คุณธรรมภายในจึงมิใช่เพียงคุณลักษณะส่วนบุคคล หากเป็นกระบวนการสร้าง “ทุนทางศีลธรรม” (moral capital) ให้แก่สังคม กล่าวคือ เมื่อบุคคลจำนวนมากมีแรงจูงใจภายในที่สอดคล้องกับหลักธรรม ย่อมส่งผลให้โครงสร้างสังคมมีความสงบเรียบร้อยโดยไม่ต้องพึ่งพาการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด

แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างธรรมะกับศีล

ในพระวินัยปิฎกแห่ง พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีการบัญญัติอาบัติที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดศีลอย่างชัดเจน เช่น การอวดอุตริมนุสสธรรมซึ่งจัดเป็นอาบัติปาราชิก อันเป็นโทษสูงสุดสำหรับภิกษุ บทบัญญัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าศีลมิได้เป็นเพียงข้อห้ามเชิงสัญลักษณ์ หากแต่เป็นกลไกเชิงสถาบัน (institutional mechanism) ที่รักษาความบริสุทธิ์ ความน่าเชื่อถือ และความชอบธรรมของคณะสงฆ์ ในเชิงระบบ ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมะกับศีลปรากฏชัดในหลักไตรสิกขาที่ปรากฏใน พระไตรปิฎก กล่าวคือ ธรรมะในฐานะคุณธรรมภายในเป็นเหตุให้ศีลมีความมั่นคง ขณะเดียวกัน ศีลที่บริสุทธิ์ย่อมเกื้อหนุนให้จิตสงบและพร้อมต่อการพัฒนาสมาธิและปัญญา ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นวงจรเกื้อกูล (reciprocal causation) มิใช่ความสัมพันธ์เชิงเส้นเพียงทิศทางเดียว กล่าวโดยสรุป ศีลในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีสถานะเป็นทั้ง “ผล” ของการพัฒนาจิตในระดับหนึ่ง และเป็น “เหตุปัจจัย” สำหรับการพัฒนาทางจิตขั้นสูงต่อไป การทำความเข้าใจศีลจึงต้องพิจารณาในฐานะองค์ประกอบเชิงพลวัตของระบบธรรมทั้งหมด มิใช่เพียงหมวดศีลธรรมที่แยกขาดจากมิติสมาธิและปัญญา หากแต่เป็นกลไกสำคัญในกระบวนการพัฒนามนุษย์สู่ความหลุดพ้นอย่างเป็นเหตุเป็นผลและเป็นระบบ

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักเบญจธรรมในคัมภีร์พระพุทศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาหลักเบญจศีลในคัมภีร์พระพุทศาสนาเถรวาท
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีล

สมมติฐานการวิจัย

เบญจธรรมทำหน้าที่เป็นปัจจัยภายในที่เกื้อหนุนการรักษาเบญจศีล การพัฒนาคุณธรรมภายในอย่างเป็นระบบ จะนำไปสู่การรักษาได้อย่างสมัครใจและยั่งยืนและ ความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลระหว่างเบญจธรรมกับเบญจศีลสามารถพัฒนาเป็นแบบจำลองเชิงจริยธรรมเพื่อประยุกต์ใช้ในบริบทสังคมร่วมสมัยได้

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีล มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทศาสนาเถรวาทและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาปัญหาและกำหนดกรอบแนวคิด ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการศึกษาสถานการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของพุทธศาสนิกชนในยุคปัจจุบันที่มีแนวโน้มเบี่ยงเบนจากหลักศีลธรรมขั้นพื้นฐาน อันสะท้อนถึง

ความจำเป็นในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมโดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จากนั้นจึงกำหนดปัญหาวิจัย วัตถุประสงค์ คำถามวิจัย และกรอบแนวคิดในการศึกษา เพื่อให้การวิจัยมีทิศทางที่ชัดเจนและเป็นระบบ

2. การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารและคัมภีร์หลักในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่

- 1) พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย พ.ศ. ๒๕๓๙ ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 2) อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์วิเสส (โดยเฉพาะคัมภีร์วิสุทธิมรรค)
- 3) ตำรา หนังสือ เอกสารงานวิชาการ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับเบญจศีล เบญจธรรม และการส่งเสริมคุณธรรมแหล่งข้อมูลเหล่านี้ถือเป็นข้อมูลปฐมภูมิในเชิงคัมภีร์ และข้อมูลทุติยภูมิในเชิงวรรณกรรมร่วมสมัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจำแนก อธิบาย และตีความสาระสำคัญของหลักเบญจธรรมและเบญจศีลตามแนวคิดในคัมภีร์ รวมถึงการพิจารณาความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลระหว่างธรรมกับศีล อันจะนำไปสู่การสังเคราะห์แนวทางในการส่งเสริมเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนพฤติกรรมที่สอดคล้องกับเบญจศีลอย่างเป็นระบบ

4. การสังเคราะห์องค์ความรู้และเสนอแนวทาง จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำผลการศึกษาไปสังเคราะห์เป็นแนวทางหรือแบบจำลองที่เรียกว่า MORAL Model ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบของธรรมที่ส่งเสริมศีลทั้งห้า เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการปลูกฝังคุณธรรมในชีวิตประจำวัน โดยมีความสอดคล้องกับบริบทของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยร่วมสมัย

5. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยใช้หลักการตรวจสอบข้อมูลแบบไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และหลักอ้างอิงจากคัมภีร์โดยตรง เพื่อให้ข้อค้นพบมีความน่าเชื่อถือและสามารถอ้างอิงทางวิชาการได้อย่างมั่นคงด้วยกระบวนการวิจัยทั้ง ๕ ขั้นตอนข้างต้นนี้ ทำให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความเป็นระบบ สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีรากฐานทางพระพุทธศาสนา และเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมคุณธรรมในระดับปัจเจก ครอบครัว และสังคม

ผลการวิจัย

แนวทางการส่งเสริมเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีล โดยแบ่งออกเป็น

แนวทางการส่งเสริมหลักเมตตากรุณาเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามศีลข้อที่ 1 คือ ห้ามฆ่าสัตว์ โดยบุคคลต้องมีเมตตาไม่ทำร้ายผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลเขา เพราะทุกคนต่างรักชีวิตของตนเองทั้งสิ้นเราจึงควรเห็นใจกันคือ ด้วยการไม่รังแกกัน ด้วยการไม่เบียดเบียนกัน กระทำด้วยความปรารถนาดี มีเมตตา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจเช่น ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เป็นต้น ส่วนการช่วยเหลือเป็นกรุณาคือ

ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ คือ สิ่งที่เราเข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายเช่น ทุกข์เกิดจากการเกิด ความแก่ การเจ็บ การตาย เป็นต้นเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามศีลข้อที่ 1 ต้องการให้เว้นจากการฆ่า การทำร้ายการทำร้ายร่างกายและจิตใจผู้อื่นหรือทำให้ผู้อื่นได้รับทุกข์ทรมาน โดยเปรียบเทียบชีวิตของผู้อื่นกับชีวิตตนเองว่าเรารักชีวิตของเรายังไง ผู้อื่นก็รักชีวิตของตนอย่างนั้น เราารู้สึกเจ็บปวดทรมานอย่างไร ผู้อื่นก็รู้สึกเจ็บปวดทรมานอย่างนั้น เป็นการปลุกจิตให้มีเมตตากรุณาต่อกัน ทำให้สังคมประเทศชาติมีความสงบสุข บุคคลผู้มีเมตตากรุณาและปฏิบัติตามศีลข้อที่ 1 ได้ชื่อว่า เป็นการสร้างหลักประกันชีวิต

การส่งเสริมหลักสัมมาอาชีวะเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามศีลข้อที่ 2 โดยบุคคลควรเว้นจากอกินนาทาน คือ ละการถือเอาทรัพย์ที่เขามาได้ให้ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ไม่ลักทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้ ซึ่งนับว่าเป็นขโมย เป็นการเคารพในกรรมสิทธิ์ ในทรัพย์สินของผู้อื่น ประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่ทำให้ผู้อื่นผู้อื่นเดือดร้อน เป็นอาชีพที่ไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง หรือผิดศีลธรรมอันดีงาม เป็นอาชีพที่ถูกต้อง และไม่ประพฤติทุจริตในอาชีพนั้นๆ เพราะหากทำอาชีพที่ไม่บริสุทธิ์ การจะอยู่ในสังคมอย่างเป็นปกติสุขไม่ควรประกอบอาชีพเช่น การค้าขายอาวุธ การค้าขายมนุษย์ การขายเนื้อสัตว์ การค้าขายของมีเนมา การค้าขายยาพิษ เป็นต้นทั้งด้วยตนเองและไม่ควรชักชวนบุคคลอื่นให้ทำด้วย งดเว้นจากการประกอบมิฉฉาชีพทุกชนิดให้ประกอบสัมมาชีพ เลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ ขยันทำมาหากินหนักเอาเบาสู้พอใจภูมิใจที่จะสร้างตัวสร้างฐานะด้วย ความพากเพียรพยายามของตนเองให้รักศักดิ์ศรีตนเองยิ่งกว่าสิ่งใด บุคคลผู้มีสัมมาอาชีวะและปฏิบัติตามหลักศีลข้อที่ 2 ได้ชื่อว่า เป็นการสร้างหลักประกันทรัพย์สิน

การส่งเสริมหลักกามสังวรเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามศีลข้อที่ 3 โดยบุคคลควรงดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร คือ ละการประพฤติดีกในกามทั้งหลาย เป็นรากฐานแห่งความสงบ คนที่มีศีลนอกจากจะไม่ทำตนเองและสังคมให้เดือดร้อนแล้วนำแต่ความสุขความเจริญมาให้แก่ตนเองและคนอื่น ๆ อีกทั้งคนมีศีลธรรมยังมีส่วนช่วยตนเองและสังคมให้อยู่อย่างสงบสุขด้วย หลักกามสังวรเป็นการสำรวมระวังควบคุมตนในเรื่องกามารมณ์ ความต้องการทางเพศให้พอเหมาะพอดีไม่ให้หลงใหลในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ตามกระแสแฟชั่นนิยมที่ผิดธรรมชาติหรือเกินพอดีจนทำให้ตนเองครอบครัวและสังคมต้องเดือดร้อน ควบคุมตนเองได้มีความสำรวมระวังในกาม ยินดีพอใจเฉพาะคู่ครองของตน รักษาเกียรติของตนและผู้อื่น ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างไว้วางใจกัน บุคคลผู้มีกามสังวรและปฏิบัติตามศีลข้อที่ 3 ได้ชื่อว่า สร้างหลักประกันครอบครัว

การส่งเสริมหลักสัจจะเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามศีลข้อที่ 4 โดยบุคคลควรมีสัจจะเว้นจากมุสาวาท คือ ละการพูดเท็จ ไม่พูดยุแหย่ส่อเสียด ให้เขาแตกแยกกัน ไม่พูดคำหยาบ แต่ให้กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ ไม่พูดเพื่อเจ้า ให้พูดแต่พอดี มีหลักฐาน ถูกกาล เป็นประโยชน์ ใช้ถ้อยคำสุภาพ แสดงความกรุณาปรานี แนะนำ ตักเตือนสั่งสอน ให้สำนึกผิดชอบชั่วดี ย่อมเป็นที่เคารพยำเกรงของผู้ฟัง และตั้งใจปฏิบัติตามถ้อยคำทั้งต่อหน้าและลับหลัง ย่อมเป็นทางเจริญก้าวหน้า และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจต่อกัน การมีสัจจะและงดเว้นจากการพูดเท็จซึ่งเป็นการทำลายประโยชน์ของผู้อื่น ให้มีความเชื่อตรงซื่อสัตย์และจริงใจต่อกัน ทำให้เชื่อถือไว้วางใจกัน ก่อให้เกิดมิตรภาพที่ถาวรและอยู่ร่วมกันด้วย ความรักความสามัคคี บุคคลผู้ปฏิบัติตามหลักสัจจะ และศีลข้อที่ 4 ได้ชื่อว่า สร้างหลักประกันสังคม

การส่งเสริมหลักสติสัมปชัญญะเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามศีลข้อที่ 5 โดยบุคคลควรมีสติสัมปชัญญะ งดเว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท การเสพจะทำให้ฤทธิ์ของสิ่ง เสพติดทำลายสติสัมปชัญญะของเขา เขาไม่สามารถควบคุมการกระทำของตัวเองได้ ฉะนั้น บุคคลควรมีสติสัมปชัญญะในการประกอบกิจการเป็นผู้ไม่ประมาทในชีวิต หน้าที่ของเบญจธรรมคือทำให้ประพฤติปฏิบัติดี เว้นชั่วทำดีทำจิตให้บริสุทธิ์ช่วยส่งเสริมขวัญและ กำลังใจในยามเกิดปัญหาทำให้มีความเชื่อร่วมกันประพฤติ ปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน หลักเบญจธรรมและ เบจศีลเป็นหลักมนุษยธรรมขั้นพื้นฐาน โดยให้มีสติสัมปชัญญะ สนับสนุนความประพฤติตามศีลข้อที่ 5 คือ เว้นจากการดื่มน้ำเมาและเสพสิ่งเสพติดทุกชนิด ซึ่งเป็นการบั่นทอน สุขภาพ หรือทำลายชีวิตของตน ตลอดจนป้องกันความเสื่อมเสียในชีวิตและทรัพย์สินของตนเองและ ผู้อื่น เป็นการรักษาสติสัมปชัญญะของตนให้สมบูรณ์ ผู้ปฏิบัติหลักสติสัมปชัญญะ และศีลข้อที่ 5 ได้ชื่อว่า สร้างหลักประกันสุขภาพ

อภิปรายผล

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ซึ่งมุ่งศึกษาหลักเบญจธรรมและเบญจศีลในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า หลักธรรมทั้งสองชุดมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างในลักษณะ กลไกภายใน-กรอบ กำกับภายนอก กล่าวคือ เบญจศีลทำหน้าที่เป็นข้อกำหนดเชิงพฤติกรรม ขณะที่เบญจธรรมเป็นคุณธรรมภายใน ที่หล่อหลอมเจตนาและทัศนคติให้สอดคล้องกับการรักษาศีล โดยเฉพาะหลัก “สัจจะ” ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรง กับศีลข้อที่ 4 (มุสาวาทา เวรมณี) อันเป็นการงดเว้นจากการกล่าวเท็จ ทั้งนี้ ในคัมภีร์ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แสดงหลักการไว้อย่างชัดเจนว่า การกล่าวอ้างอุตรนิมิตตธรรมโดยมิได้บรรลุ จจริงเป็นการบิดเบือนความจริงเพื่อให้ผู้อื่นหลงเชื่อ อันเป็นการละเมิดทั้งศีลในระดับพฤติกรรมและคุณธรรมใน ระดับเจตนา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ผลการศึกษานี้จึงสะท้อนว่า เบญจธรรมมิใช่เพียงหลัก ส่งเสริมเชิงนามธรรม หากแต่เป็นฐานจริยธรรมที่เกื้อหนุนให้การรักษาศีลมีความมั่นคงและยั่งยืน

ในส่วนของวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ซึ่งมุ่งนำเสนอแนวทางการส่งเสริมเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติ ตามหลักเบญจศีล ผลการศึกษาชี้ว่า การพัฒนาคุณธรรมภายในผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงคุณธรรม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างแรงจูงใจภายใน ให้เกิดการรักษาศีลโดยสมัครใจ มากกว่าการยึดโยงอยู่กับ ความเกรงกลัวต่อโทษหรือแรงกดดันทางสังคมเพียงอย่างเดียว

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยในบริบทสังคมไทยที่เสนอแนวทางบูรณาการเบญจศีลและเบญจ ธรรมในระดับชุมชนและสถาบันทางสังคม เช่น การบูรณาการหลักเบญจศีลและเบญจธรรมเพื่อส่งเสริมการอยู่ ร่วมกันของเยาวชน (พระเดชพระคุณ จารุณี และคณะ, 2567) ซึ่งพบว่าการปลูกฝังคุณธรรมควบคู่กับการกำหนด กรอบพฤติกรรมช่วยลดพฤติกรรมเสี่ยงในกลุ่มเยาวชนได้อย่างมีนัยสำคัญ ตลอดจนงานของพระมหาสนิท หาญเขียว และคณะ (2566) ที่เสนอการประยุกต์ใช้ศีล 5 ในบริบทยุคใหม่ โดยเน้นการทำความเข้าใจความหมาย เชิงคุณค่า (value-oriented interpretation) ของศีล มากกว่าการตีความแบบเคร่งครัดเชิงรูปแบบ นอกจากนี้

งานของพลศักดิ์ หอมสมบัติ และกิตติพัฒน์ ทาวงศ์ษา (2562) ที่พัฒนารูปแบบครอบครักรักษาศีล 5 ยังสะท้อนว่า สถาบันครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดคุณธรรมภายในซึ่งเป็นรากฐานของการประพฤติปฏิบัติตามศีล

โดยสังเคราะห์ภาพรวมของผลการศึกษา สามารถอภิปรายได้ว่า แนวทางเชิงป้องกันที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการรักษาเบญจศีลควรมุ่งพัฒนา “มิติภายใน” ผ่านการส่งเสริมเบญจธรรมในระดับจิตสำนึก โดยอาศัยกระบวนการศึกษาในสถาบันศาสนา สถานศึกษา และครอบครัวเป็นฐานสำคัญ การสร้างแรงจูงใจจากความเข้าใจคุณค่าของความคิด ความจริง และความรับผิดชอบต่อสังคม จะทำให้การรักษาศีลเกิดจากความตระหนักรู้ภายใน อันนำไปสู่ความยั่งยืนทางจริยธรรมมากกว่าการยึดถือเพียงข้อบังคับภายนอก

สรุป

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบความผิดของการอวดอุตริมนุสธรรมกับความผิดตามหลักกฎหมายไทย ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ การอวดอุตริมนุสธรรมในพระวินัยปิฎก ผลการศึกษาพบว่า การอวดอุตริมนุสธรรม คือ การแสดงตนว่าเป็นผู้บรรลุธรรมอันลึกซึ้งพิเศษทั้งที่ตนยังไม่ได้บรรลุนั้นจริง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลอื่นเลื่อมใสศรัทธา ซึ่งเป็นความผิดร้ายแรงตามพระวินัย เรียกว่า ปาราชิก (ต้องอาบัติปาราชิก) ถือเป็นการล่วงละเมิดพระธรรมวินัยขั้นรุนแรงที่สุด ผู้ใดกระทำความผิดจากความเพิกเฉยในทันที และไม่อาจบวชใหม่ได้อีก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มงวดในการปกป้องพระศาสนาจากพฤติกรรมอันเป็นเท็จและหลอกลวงที่บ่อนทำลายศรัทธาของพุทธบริษัท ความผิดฐานแสดงตนเป็นผู้วิเศษตามประมวลกฎหมายอาญาไทย ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ในกฎหมายไทยมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการอวดอุตริมนุสธรรม โดยเฉพาะ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 (กรณีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ) และมาตราอื่น ๆ ที่อาจใช้เกี่ยวข้องกับการแสดงตนเป็นผู้มีฤทธิ์ หรือมีอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ เช่น พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ หรือ พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับการชักจูงบุคคลไปในทางไสยศาสตร์ ซึ่งในทางกฎหมายไทยถือเป็นความผิดฐานหลอกลวงผู้อื่น แต่โทษไม่ถึงขั้นที่ตัดสิทธิขั้นพื้นฐานเช่นในพระวินัย แนวทางการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบ ผลการศึกษาเสนอว่า การวินิจฉัยการอวดอุตริมนุสธรรม ควรพิจารณาตามเจตนา (intention) ความเท็จ (falsehood) และผลกระทบต่อสังคมและศาสนา โดยในพระวินัยมีหลักวินิจฉัยที่เคร่งครัดต่อเจตนาและการแสดงออกของภิกษุ ในขณะที่กฎหมายไทยเน้นผลกระทบและพฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อผู้อื่นหรือสังคมโดยรวม ดังนั้นจึงเสนอแนวทางการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบที่ควรคำนึงถึงทั้งหลักธรรมและหลักกฎหมายร่วมกัน โดยเฉพาะเมื่อการกระทำดังกล่าวกระทบต่อศรัทธา ความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของศาสนาและสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กรรมการมหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรนำแนวทางการส่งเสริมเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีลประยุกต์ใช้กับปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ประชาชนทั่วไป และพุทธศาสนิกชนเข้าใจถึงแนวทางการส่งเสริมเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีลอย่างลึกซึ้ง

2. ควรมีหน่วยงานคอยดูแล และให้ความรู้เรื่องแนวทางการส่งเสริมเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีล เพื่อความเข้าใจ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. แนวทางการส่งเสริมเมตตาและกรุณาเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีลข้อที่ 1
2. แนวทางการส่งเสริมสัมมาอาชีวะเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีลข้อที่ 2
3. แนวทางการส่งเสริมกามสังวรเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีลข้อที่

เอกสารอ้างอิง

- พระไตรปิฎก. (2549). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย* (เล่มที่ 10, 11, 12, 20, 24, 25). โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระวินัยปิฎก เล่ม 1 มหาวิภังค์ ภาค 1 (ปาราชิก)*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเดชฯ ธรรม จารุ ธรรม (พรหม เอียด), พระอภิสิทธิ์ อภิชาติ (แช่ จ้อง), ปุณณช ฌ รักษา, & บวร ชัยวัฒน์ (วันชัย เลือดไทย). (2024). การบูรณาการหลักเบญจศีลและเบญจธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันของเยาวชนในยุคโลกาภิวัตน์. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 7(3), 1103–1119.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). *พุทธธรรม* (ฉบับปรับปรุง). มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2554). *วิสุทธิมรรค* (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ผู้แปล). ธรรมสภา.
- พระมหาสนิท หาญเขียว, พระมหาปราโมทย์ แก้วนาง, & วิโรจน์ คุ่มครอง. (2023). การประยุกต์ใช้ศีล 5 โดยมีหลักเบญจธรรมมาสนับสนุนในการดำเนินชีวิตยุคใหม่. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 5(5), 1151–1162.
- พระมหาทรัพย์ ญาณเตโช (ปิตตาเคโส), บุญส่ง สิ้นธนู, พระมหาประทีป อภิวัฒน์โน, & อริย์ธัช เลิศรวมโชค. (2025). ศึกษาแนวทางการใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลทุ่งฝน อำเภอทุ่งฝน จังหวัดอุดรธานี. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*, 3(1), 233–249.

- พระสุรเชษฐ อธิติเตโช (ไชยรา), พระครูพิศาลสารบัณฑิต, สมเดชนาม เกตุ, & อริย์ธัช เลิศรวมโชค. (2024). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักเบญจศีลและเบญจธรรมของจังหวัดหนองบัวลำภู. *วารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี*, 6(3), 1745–1758.
- พระอธิการเกียรติศักดิ์ กตทีโป, วรกฤต เกื่อนช้าง, & ปฐิธรรม สำเนียง. (2022). แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาเบญจศีลเบญจธรรมของนักเรียนประถมศึกษาในสถานศึกษาอำเภอปึงนาราง จังหวัดพิจิตร. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(5), 1–12.
- พระเอก นรินทร์ อาภากร. (2018). การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนเทศบาลตำบลสนมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 9(1).
- พูลศักดิ์ หอมสมบัติ, & กิตติพัฒน์ ทาวงษา. (2019). ครอบครัวรักษาศีล 5: รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี*, 1(1), 1–14.
- สิรินาถ รักษาภักดี. (2024). เบญจศีล เบญจธรรม: จริยธรรมพื้นฐานเพื่อสังคมสันติสุข. *ปัญญาปณิธาน*, 9 (2), 15–28.